

معرفی مرکز اسناد آستان قدس رضوی^۱

صدیقه احمدی فصیح^۲

تاریخچه

اسناد تاریخی و مطبوعات قدیمی یکی از گنجینه‌های ارزشمند سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی است که سال‌ها در این مرکز مورد بهره‌برداری اهل علم قرار گرفته است. سابقه تأسیس مدیریت اسناد و مطبوعات به سال ۱۳۷۶ بر می‌گردد. تا قبل از آن اسناد و مطبوعات در اداره مخطوطات کتابخانه مرکزی نگهداری می‌شد. آرشیو مطبوعات این کتابخانه در سال ۱۳۵۹ به صورت مستقل با تکیه بر دریافت نشریات وقفی و اهدایی و خریداری تأسیس و به ارائه خدمات پرداخت.

از سال ۱۳۶۹ با پیداشدن اسناد آستان قدس در یکی از اماکن متبرکه که پیشینه تاریخی این بقعه مقدس را در برداشت، فصل جدیدی در منابع کتابخانه آستان قدس و هم‌چنین در تاریخ ایران گشوده شد. این اسناد در زیر مجموعه مطبوعات تحت عنوان آرشیو مطبوعات و اسناد قرار گرفت. با اضافه‌شدن برگ‌هایی دیگر از اسناد به این مجموعه گرانبها زمینه برای تأسیس اداره‌های مستقل فراهم شد و مدیریت اسناد و مطبوعات در مرداد ماه ۱۳۷۶ تحت عنوان اداره اسناد و مطبوعات فعالیت خود را با موجودی ۲۸۳ هزار برگ اسناد قدیمی آستان قدس و ۱۸۰ هزار برگ مجموعه اسناد خانواده علم آغاز کرد به طوری که بعد از شش سال تلاش و کوشش مستمر توانسته است از راه گردآوری (خریداری، اهداء و وقف) اسناد مکتوب شامل اسناد اداری، احکام و فرامین و اسناد غیرمکتوب شامل نوارهای ویدئویی، کاست،

۱. سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی
۲. کارشناسی ارشد کتابداری، عضو هیئت علمی سازمان اسناد و کتابخانه ملی.

کارت‌ریج، مهر، عکس و غیره موجودی خود را به هفت‌میلیون افزایش دهد. اداره اسناد از سال ۱۳۸۲ به مدیریت امور اسناد و مطبوعات تغییر نام یافت که شامل: گروه اسناد، و گروه مطبوعات است و به تفکیک به معرفی مختصر آن می‌پردازیم:

۱- گروه اسناد:

گردآوری، طبقه‌بندی، ارزشیابی، نگهداری، نمایه‌سازی و ارائه خدمات به محققان، انجام فعالیت‌های پژوهشی با استفاده از اسناد موجود حفظ تاریخ شفاهی از طریق مصاحبه، از وظایف گروه فوق است در گروه اسناد مجموعه‌ای از اسناد مکتوب و اسناد غیرمکتوب نگهداری می‌شود که در انتها موجودی آن معرفی می‌شود. گروه اسناد از بخش‌های زیر تشکیل شده است:

بخش تاریخ شفاهی:

با هدف جمع‌آوری، نگهداری و طبقه‌بندی خاطرات شفاهی مربوط به آستان قدس، آرشیو تاریخ شفاهی در سال ۱۳۷۶ در اداره اسناد تأسیس شد. این آرشیو زیر مجموعه اداره اسناد است. رسالت آرشیو تاریخ شفاهی ساماندهی اطلاعات جمع‌آوری شده در چارچوب آیین‌نامه در راستای اطلاع‌رسانی، خدمات‌دهی و انتقال آن به نسل‌های آینده است. شناسایی، گردآوری، بازیابی، طبقه‌بندی، تهیه شناسنامه و آماده‌سازی اولیه اسناد تحویل جهت ارسال به مخزن به عهده بخش فوق است. که تاکنون بیش از دو و نیم میلیون برگ ارزشیابی شده است. اسنادی که ارزشیابی شده‌اند از مجموعه‌های مختلفی است که هم‌اکنون در مخزن اسناد نگهداری می‌شود.

بخش مخزن اسناد

ثبت، نگهداری و حفاظت از انواع اسناد تحویلی به مخزن اعم از اسناد خطی، چاپی، تصویری، شنیداری، همچنین انجام فعالیت‌های پژوهشی و پاسخگویی به مراجعه‌کنندگان از حیث اسناد و کتب تاریخی از وظایف بخش فوق است. این بخش شامل واحدهای زیر است:

۱- کتابخانه تخصصی تاریخ: هدف از تأسیس این کتابخانه، تأمین نیازهای پژوهشی محققان و مراجعان و کارکنان مدیریت اسناد و مطبوعات است. این کتابخانه در سال ۱۳۷۶ تأسیس و حدود ۱۰۰۰۰ جلد کتاب در حوزه تاریخ ایران، جهان، تاریخ اسلام و تاریخ مطبوعات دارد. از جمله منابع این کتابخانه انتشارات دولتی و بولتن‌ها و بروشورهای مؤسسات وابسته به آستان قدس است که تعدادی از آن‌ها فهرست‌نویسی شده است.

۲- تالار محققان اسناد: ارائه خدمات به محققان اسناد از طریق رایانه، پوشش سند و عکس و

تبدیل فیلم و کاست به لوح فشرده از وظایف آن است.

۳- واحد پژوهش اسناد: بررسی اسناد و مطبوعات موجود در مخازن اسناد و مطبوعات، انتخاب موضوع‌های پژوهشی، اولویت‌بندی موضوع‌ها بر مبنای خطمشی‌های سازمان و در راستای خطمشی اطلاع‌رسانی این اداره، تحقیق و پژوهش در موضوع‌های مصوب شورای پژوهش سازمان، استفاده از راهنمایی و مشاوره اساتید دانشگاه و کارشناسان سند برای رفع مشکلات پژوهشی و تهیه و تنظیم مقالات در قالب دفاتر اسناد، از وظایف این واحد است.

۴- تاکنون کتاب تاریخ شفاهی، گزیده اسناد تاریخی از صفویه تا قاجار ج ۱، دفتر اسناد ج اول و دوم و سوم و عکس‌های تاریخی ج ۱ و اسناد حضور دولت‌های بیگانه در شرق ایران، گزیده اسناد ولادت امام رضا (ع)، مقاله‌نامه امام علی (ع)، چکیده‌نامه مقالات خراسان به چاپ رسیده است و عناوین زیر نیز در حال پژوهش یا انتشارات:

۵- دفتر اسناد ج ۴ و ۵ و ۶ و ۷.

۶- گزیده عکس‌های تاریخی آستان قدس و (آلبوم رجال) ج ۲

۷- گزیده اسناد تاریخی از صفویه تا قاجار ج ۲

۸- مکتب‌خانه‌ها و مدارس قدیمی آستان قدس

۹- اسناد قشون در دوره قاجار

۱۰- فهرست روزنامه‌های موجود در آرشیو مطبوعات

۱۱- مقاله‌نامه امام رضا (ع)

۱۲- اسناد ولایات و طوایف سیستان و قاینات.

مدیریت امور اسناد و مطبوعات سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی در راستای وظیفه خود که گردآوری و سازماندهی و ارائه خدمات اسناد تاریخی به محققان و دانش‌پژوهان است اقدام به تشکیل مجموعه اسناد دیداری و شنیداری کرده است.
الف: مواد شنیداری:

صفحه گرامافون - کارتریج - نوار ریلی صوتی - نوار کاست صدا

ب: مواد دیداری:

فیلم پروژکتوری ۸ میلی متری - فیلم پروژکتوری ۱۶ میلی متری - ویدئو کاست بتاکم - لوح فشرده

ج: مواد شنیداری:

صفحه گرامافون:

صفحات گرامافون در این مدیریت از سه نوع ۳۳ و ۴۵ و ۷۸ دور در دقیقه هستند. کل موجودی به تعداد ۱۱۵۰۰ حلقه است که تقریباً همه آن‌ها سالم بوده و قابلیت بازشنوایی دارند.

محتوای صفحات گرامافون به‌طور کلی شامل موارد زیر است:
سخنرانی‌های رجال پهلوی - مراسم عذاداری و شبیه‌خوانی در دوران پهلوی - موسیقی سنتی ایرانی - آموزش زبان‌های فارسی و فرانسه و انگلیسی صفحات گرامافون به حرارت و رطوبت حساس بوده و در صورت قرار گرفتن در چنین محیط‌هایی ضربه‌پذیر می‌شوند. همچنین طرز صحیح نگهداری آن‌ها به‌صورت ایستاده و در داخل جعبه‌های مخصوص این مواد است.

الف: تصویر اولین دستگاه گرامافون (گرامافون ایسون)

کارتریج:

در داخل یک جعبه پلاستیکی در انتهای نوار به نحوی به هم چسبیده‌اند که تشکیل یک حلقه بی‌انتهای آن‌ها را می‌دهند. بدین ترتیب امکان برگرداندن نوار بدون چرخاندن مجدد آن را فراهم می‌آورد. در حال حاضر این ماده منسوخ شده است و فقط کاربرد تبلیغاتی دارد که پیامی را مرتباً تکرار می‌کند. محتوای این کارتریج به‌طور کلی تاریخچه موسیقی اصیل سنتی و آموزش زبان فرانسه است.

نوار ریلی صوتی:

این نوارها پلاستیکی و از جنس دی‌استات پلی‌استر یا پی. وی. سی. است که با ماده‌ای مغناطیسی مثل اکسید آهن یا کروم پوشانده شده است. ابعاد نوارهای مغناطیسی صدا عبارتند از: نوار با پهنای یک‌چهارم اینچ - نوار با پهنای یک‌سوم اینچ - نوار با پهنای دو اینچ.

نوار کاست:

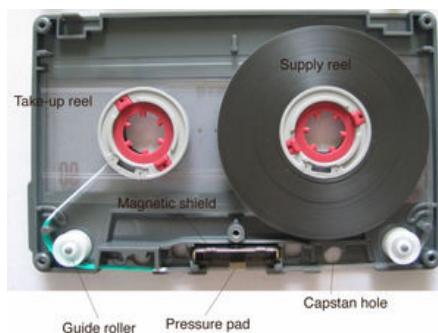
نوارهای کاست در بخش مخزن این مدیریت به دو شیوه تهیه می‌شود:

الف: اهداء یا خریداری از اشخاص حقیقی یا حقوقی

ب: دریافت از بخش تاریخ شفاهی.

بخش تاریخ شفاهی نوار کاست‌های مربوط به مصاحبه انجام‌شده را پس از پیاده‌سازی متن به این بخش ارسال می‌کند. روی هم‌رفته در حال حاضر موجودی کل نوارهای کاست در این بخش حدود ۱۹۰۰ حلقه است که محتوای آن‌ها شامل موارد زیر است:

تاریخ آستان قدس رضوی - تاریخ مشهد - تاریخ انقلاب اسلامی - شرح حال بزرگان معاصر - سخنرانی‌های مذهبی و سیاسی - تاریخ جنگ تحمیلی - تاریخ شهرستان‌های استان خراسان.

مواد دیداری:

فیلم پروژکتوری:

ماده ایست با صدا یا بدون صدا حاوی یک سلسله‌تصویر که وقتی به‌وسیله دستگاه مخصوص روی پرده انداخته شود، تصویر حرکت را القاء می‌کند. این فیلم‌ها در این ابعاد موجود است: فیلم با پهنای ۷۰ میلی‌متر - فیلم با پهنای ۳۵ میلی‌متر - فیلم با پهنای ۸ میلی‌متر کل موجودی: ۳۲۴ حلقه محتوی فیلم‌ها: خانواده شاهان پهلوی بازدیدهای رجال سیاسی کشورهای دیگر از ایران نمایش نقاط تفریحی و توریستی جهان.

ویدیو کاست بتاکم:

درون جبهه‌ای کار گذاشته شده و از حلقه و دور حلقه دیگری می‌پیچد. مدت ویدئو کاست‌ها از ۲۰ دقیقه تا ۳ ساعت متغیر است. موجودی ویدئو کاست‌های بتاکم: ۴۰ حلقه محتوی: تصویر برداری از مراحل تعویض ضریح مطهر امام رضا (ع).

لوح‌های فشرده:

از تمامی اسناد مکتوب اسناد تصویری و دیداری و شنیداری پشتیبان‌هایی تهیه می‌شود که در قالب لوح فشرده نگه‌داری می‌شوند. موجودی لوح‌های فشرده روزبه‌روز افزایش می‌یابد.

بخش نمایه‌سازی و آماده‌سازی اسناد

این بخش با بررسی اسناد و عکس‌ها و استخراج کلیه واژه‌های مهم در قالب نمایه‌های رایانه‌ای، دستیابی محققان به مطالب موردنیاز خود را از انبوه اسناد امکان‌پذیر می‌سازد. در این بخش علاوه بر نمایه‌سازی اسناد و عکس‌ها براساس اصول فهرست‌نویسی، تعدادی دست‌نامه، فهرست، اصطلاح‌نامه تهیه شده است که به شرح زیر است:

- ۱- تهیه نمایه الفبایی مزارع موجود در طومارهای علیشاهی و عضدالملک (پاییز ۱۳۸۰).
- ۲- تهیه نمایه کتاب شجره سلسله جلیله سادات رضوی (تابستان ۸۱).
- ۳- تهیه شیوه‌نامه نمایه‌سازی، چکیده‌نویسی، تدوین اصطلاح‌نامه و فهرست مستنداسامی (پاییز ۸۱).
- ۴- تهیه فهرست مستنداسامی موجود در اسناد و عکس‌های نمایه‌سازی شده (پاییز ۱۳۸۱).
- ۵- تهیه فهرست مستنداسامی نمایه‌سازی شده دارای مهر (زمستان ۸۱).
- ۶- تهیه اصطلاح‌نامه رضوی بر اساس اسناد و عکس‌های نمایه‌سازی شده (بهار ۸۲).
- ۷- تهیه دست‌نامه اصطلاحات دفتری سیاق، تعریف برخی اصطلاحات موجود در اسناد همراه دستورالعمل‌هایی جهت نمایه‌سازی اسناد دوره صفویه و افشاریه (پاییز ۸۲).
- ۸- تهیه نامه کتاب دستور الملوک.

ساختمان

اساس این گنجینه عظیم فرهنگی بر سنت پسندیده وقف مبتنی است و متکی بر دو مبنای اساسی ایمان و علم است که به تدریج تکمیل و گسترش یافته و قرن‌هاست مورد توجه و استفاده طالبان علم و پژوهشگران قرار گرفته است. برخی از محققان بر این عقیده‌اند که تاریخ وقف قدیمی‌ترین قرآن یا کتاب خطی می‌تواند بیانگر مبدأ موجودیت و تأسیس کتابخانه آستان قدس رضوی باشد. بر این اساس، نخستین سال تأسیس و تشکیل قرآن‌خانه و کتابخانه آستانه مقدسه را سال ۳۶۳ ه.ق. می‌دانند، زیرا در این سال قدیمی‌ترین قرآن وقفی را ابوالقاسم علی

بن ناصر الدوله ابی الحسن محمد بن ابراهیم بن سیمجور به گنجینه روضه مقدسه وقف کرده و پس از آن به سال ۳۹۳ ه.ق. قرآن خطی ابوالقاسم منصور بن محمد بن کثیر وزیر و صاحب دیوان سلطان محمود غزنوی به این گنجینه وقف و اهدا کرد. دیگر از نسخ قدیمی موجود در کتابخانه، وقفنامه‌ای است مربوط به قرآن خطی که واقف آن ابوالبرکات علی بن حسین بوده و در تاریخ ۴۲۱ ه.ق. آن را وقف کرده و به علی بن حسوله متولی آستان قدس رضوی تسلیم کرده است. با این شرط که قرآن از حرم مطهر خارج نشود. به تدریج در جوار مرقد امام (ع) محلی جهت نگهداری نسخ نفیس وقفی و اهدا شده اختصاص یافت. به این وسیله پایه‌های اولیه کتابخانه آستان قدس رضوی بنیاد شد و از آن پس با پذیرش کتب خطی نویسندگان معتقد و معارف‌پرور، قرن‌ها به حیات ارزنده خود ادامه داد تا به امروز که به یکی از کتابخانه‌های نامی و بزرگ ایران تبدیل شده است. اکنون نسخه‌های خطی گرانبه‌ای را از آثار علمای اعصار و قرون که در سراسر دنیا منحصر به فرد است در گنجینه‌های خود ذخیره دارد. به روایت تاریخ، کتابخانه در قرن‌های هشتم، نهم و دهم، رسماً دایر و دارای کتاب‌های زیادی بوده است و پس از آن با افزودن کتاب‌های مذهبی در دوره‌های بعد هم این چنین به حیات فرهنگی و توسعه خود ادامه داد تا به وضعیت موجود درآمد. به استناد وقفنامه موجود در پشت یکی از مجلدات تفسیر ابوالفتوح رازی، کتابخانه به صورت مستقل دایر و مورد استفاده عموم قرار گرفته است. در دوران وزارت امیر علیشیرنویسی، وزیر دانش‌پرور سلطان حسین بایقرا، نیز کتابخانه گسترش یافت، در عهد صفویه در پی ایجاد مدارس علمیه و مساجد قرآن‌ها و کتاب‌های بیشتری وقف کتابخانه شد و در عهد قاجاریه و بعد از آن با گسترش مشهد به تعداد کتاب‌ها در علوم مختلف و قرآن‌های وقفی افزوده شد. از جایگاه اولیه کتابخانه اطلاع صحیحی در دست نیست، از آنجا که کتابخانه آستان قدس رضوی در قدیم به نام‌های مختلفی مانند: کتابخانه سرکار فیض آثار، کتابخانه مبارکه رضویه و قرآنخانه حضرت، موسوم بوده. می‌توان گفت همواره در مکان‌های مجاور مضجع شریف جای داشته و هر از گاه به دلایل گوناگون و به ضرورت تغییر مکان داده است. بنا بر شواهد، در سال ۱۱۵۰ ه.ق. کتابخانه در زاویه جنوب شرقی ایوان طلای صحن انقلاب جای داشته و پس از آن در سال ۱۲۸۹ و ۱۲۹۰ ه.ق. از آنجا به طبقه فوقانی کشیک‌خانه خدام واقع در قسمت غربی رواق دارالذکر (بالای رواق دارالعهده) انتقال یافت و پس از مدتی در سال ۱۳۲۳ ه.ق. به محل بالای موزه واقع در صحن سابق امام خمینی (ره) منتقل شد و در سال ۱۳۵۲ ه.ش. از آنجا به طبقه فوقانی رواق شیخ بهایی تغییر مکان یافت. در سال ۱۳۵۶ ه.ش. به ساختمان جدید واقع در ضلع شرقی صحن سابق امام خمینی (ره) منتقل شد، این بنا که در رژیم طاغوت ساخته شده بود، متناسب با ساختمان کتابخانه نبود و گنجایش کافی را نداشت و از آنجا که این مرکز عظیم فرهنگی با ذخایر و مجموعه‌های گرانبه‌ای و نفیس خود

باید از موقعیت و کیفیتی والا برخوردار باشد تا بتواند خدماتی ارزنده به دانش دوستان ارائه کند، به این منظور پس از پیروزی انقلاب اسلامی آستان قدس رضوی، احداث یک کتابخانه وسیع با تمام تجهیزات و تأسیسات مربوط به کتابداری مدرن را آغاز کرد. بنای شکوهمند ساختمان کنونی کتابخانه از سال ۱۳۶۸ در زمینی به مساحت ۱۱۰۰۰ مترمربع شروع و در سال ۱۳۷۲ با مساحت ۲۸۰۰۰ متر مربع زیربنا به پایان رسید و در سالروز فرخنده میلاد حضرت امام رضا (ع) ۲۲ فروردین سال ۱۳۷۴ گشایش یافت. ساختمان جدید کتابخانه در سه طبقه مطابق با استاندارد های بین‌المللی و با سبک معماری اسلامی ساخته شده است که در خدمت انبوه مراجعان است، در دو شیفت کاری از ساعت ۷ صبح تا ساعت ۷ بعدازظهر برای بانوان و تا ساعت ۱۰ شب برای آقایان در بخش‌های زیر به ارائه خدمات می‌پردازد^۱.

- ۱- تالارهای مطالعه قفسه باز.
- ۲- تالارهای مطالعه مخزن بسته.
- ۳- تالار مرجع.
- ۴- تالار محققان.
- ۵- تالار قرآن‌ها و نقایس.
- ۶- تالار مطالعه و گردش کتاب جوانان.
- ۷- تالار مطالعه و گردش کتاب نوجوانان.
- ۸- تالارهای سمعی و بصری.
- ۹- بخش گردش و امانت کتاب.
- ۱۰- تالارهای مطالعه آزاد.
- ۱۱- بخش مخزن کتب چاپی.
- ۲۱- کتابخانه تخصصی هنر.
- ۳۱- کتابخانه تخصصی جغرافیا.
- ۴۱- مرکز اطلاع‌رسانی.
- ۵۱- تالار اینترنت.

مجموعه‌های اسناد

الف) اسناد مکتوب و نوشتاری: شامل کلیه فرمان‌ها، رقم‌ها، اسناد و معاهدات سیاسی، اقتصادی، اداری، اجتماعی، گزارش‌های فرهنگی، قضایی، حقوقی و مکاتبات خصوصی و خانوادگی است که در مجموعه‌هایی به شرح زیر دارد:

- ۱- مجموعه‌های کهن:

۱. کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی را بشناسیم. گزارش خبرنگار باشگاه خبرنگاران مشهد تاریخ انتشار: ۰۷ فروردین ۱۳۹۲ - ۱۲:۴۷

۱- اسناد تشکیلات اداری آستان قدس رضوی از صفویه تا اواخر قاجار شامل ۲۸۳ هزار برگ مجموعه فوق گرانبهاترین اسناد اداری ایران محسوب می‌شود. نظام اداری تشکیلات مقدس آستان قدس نمادی از نظام اداری ایران در دوره‌های صفویه، افشاریه و قاجاریه است و تحولات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و ادبی در این اسناد به‌خوبی منعکس شده است. مراحل شناسنامه‌نویسی و ثبت آن تمام شده و اکنون در مرحله نمایه‌سازی است. اطلاعات آن وارد رایانه شده است.

۲- مجموعه اسناد خانوادگی و شخصی:

۱- اسناد خانواده علم: شامل ۱۸۰۰۰۰ برگ سند و پنج هزار قطعه عکس بسیار ارزشمند درباره تاریخ شرق ایران (سیستان، قاینات و خراسان) از دوره صفوی تا پهلوی است. این مجموعه نمادی از حکومت‌های محلی و اوضاع اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی منطقه است. تمامی این اسناد شناسایی، ثبت و نمایه‌سازی شده است.

۲- اسناد اهدایی بنیاد شهید (مجموعه آصف‌السلطنه): شامل ۲۶ هزار برگ است. مربوط به اسناد ملکی، حقوقی آصف‌السلطنه داماد مظفرالدین‌شاه قاجار و از ملاکین عصر قاجار است. محدوده جغرافیایی اسناد منطقه شمال غرب کشور، آذربایجان، قزوین، زنجان و مناطق مرکزی تهران، ساوه و ورامین را در بر می‌گیرد. اسناد فوق ثبت و ارزشیابی شده است.

۳- اسناد موقوفه شاهرودیخان: این مجموعه: مجموعه‌هایی اهدایی به کتابخانه آستان قدس است. موضوع اصلی این مجموعه املاک وقفی شاهرودیخان و بیشتر اسناد آن شامل مکاتبات با متولیان موقوفه و امور مالی آن است که ارزشیابی و نمایه‌سازی شده‌اند. اسناد بزرگ نیا تاجر خراسانی: تعداد ۸۴۶ برگ سند اهدایی توسط خانم فاطمه بزرگ‌نیا که مربوط به امور تجاری حاجی عبدالحسین تاجر تهرانی و حاجی آقا بزرگ تهرانی پدر وی است. موضوع آن بیشتر مصالحه‌نامه و اجاره خط است.

۳- مجموعه‌های معاصر:

۱- اسناد بایگانی‌های آستان قدس رضوی با تغییر نظام اداری از دوره پهلوی، ثبت و حفظ اسناد در آستان قدس نیز نظام تازه‌ای یافت و بدین ترتیب، نخستین بایگانی آستان قدس از سال ۱۳۰۴ ه.ش. تأسیس شد. میلیون‌ها برگ سفید و مدرک و پرونده در بایگانی‌های آستان قدس گردآمده که تاکنون اداره اسناد طبق ضوابط خود بیش از بیست میلیون برگ از این اسناد را از بایگانی راکد آستان قدس موجود که نیمی از آن را تحویل گرفته و تهیه شناسنامه و ثبت آن‌ها را در دستور کار خود قرار داده است. موضوع اصلی این اسناد عبارت است از مکاتبات اداری در رده‌های مختلف سازمانی، صورت‌جلسه‌ها، آیین‌نامه‌ها، اساس‌نامه‌ها، احکام اداری، مصوبه‌ها، کمک به فقرا، امور فرهنگی، دفاتر اندیکاتور و غیره.

- مجموعه اسناد کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی: این مجموعه سی هزار برگ شامل مکاتبات آستان قدس با کتابخانه مرکزی در دوره پهلوی است. و موضوعات خزانه، اراضی، حسابداری و کتابخانه را در بر می‌گیرد.

- مجموعه تصاویر اسناد مکاتبات آستان قدس دوره انقلاب اسلامی: این تصاویر موضوعات مختلفی را در بر می‌گیرد و صرفاً مکاتباتی است که ترشیح یا دستوری از تولیت عظمی آستان قدس در حاشیه آن وجود دارد. این اسناد در سال‌های ۱۳۷۴ و ۱۳۷۵ از روابط عمومی کل به کتابخانه تحویل داده شد.

۴- مجموعه‌های متفرقه:

این اسناد به صورت‌های مختلف اهدایی، وقفی و خریداری به اداره اسناد رسیده است و انواع اسناد را در بر می‌گیرد.

(ب) اسناد غیرمکتوب (اسناد دیداری و شنیداری)

با توجه به اهمیت عکس، نوار و فیلم به‌عنوان اسناد مهم و معتبر، این مدیریت در کنار جمع‌آوری و طبقه‌بندی اسناد نوشتاری، گردآوری و طبقه‌بندی اسناد دیداری نیز پرداخته است. تعداد ۳۰ هزار قطعه عکس از رجال، دولتی و دیوانی، اماکن تاریخی، وقایع و رخدادهای تاریخی و مذهبی، ۲۰ هزار برگ نقشه در این مدیریت موجود است. از میان اسناد صوتی و تصویری تعداد چهارصد حلقه فیلم پروژکتوری و ویدئویی، ۱۱۵۰۰ صفحه گرامافون و ۱۱۶۰ حلقه نوار ریلی و نوار کاست مربوط به وقایع تاریخی، مصاحبه‌ها و سخنرانی‌ها در مخزن اسناد نگهداری می‌شود.

برخی اسناد آستان قدس است

- اسناد حاج حسین آقا ملک

- اسناد سیدجلال الدین تهرانی

- اسناد خریداری شده از آقای گلبن (وزارت عدلیه در دوره قاجار)

- اسناد خانواده شجاع رضوی

- اسناد تعزیه خوانی

- و دهها مجموعه شخصی اهدایی و خریداری تاکنون ارزشیابی و طبقه‌بندی و اطلاعات آن از طریق سامانه نرم‌افزار سازمان قابل‌بازیابی است.

حفاظت و نگهداری:

اداره حفاظت و نگهداری از سال ۱۳۸۲ در پی ادغام بخش صحافی کتابخانه قدیم و کارگاه مرمت موزه تأسیس شد و به مرور زمان دامنه فعالیت‌های آن از مرمت کتب و نسخ خطی به مرمت همه

اشیاء موزه اعم از فرش، منسوجات، فلز، چوب، سفال و نقاشی گسترش یافت در کنار کارگاه‌های مستقل هر بخش آزمایشگاه مجهزی هم برای تکمیل فرایند مرمت در اختیار وجود دارد، که نسخ و قرآن‌های خطی آسیب‌دیده ارسالی به این اداره، بعد از تعیین نوع و مدت مرمت به کارگاه مرتبط جهت ترمیم ارجاع و در صورت لزوم پس از گردگیری، اسیدزدایی و آفت‌زدایی در آزمایشگاه و انجام مستندنگاری لازم به خزانه یا مخزن مرتبط بازگردانده می‌شوند.

در گذشته فقط با بهره‌گیری از مواد اولیه‌ای مانند رنگ، بست و بتونه به مرمت آثار نقاشی اقدام می‌کردند که در کارگاه‌های نقاشی کنونی ضمن استفاده از مواد مذکور، مسائل خاص مرمتی هم‌چون اصل برگشت‌پذیری، حفظ اصالت اثر و نیز آسیب‌شناسی اثر هم مورد توجه اساتید فن قرار می‌گیرد.

کنترل شرایط محیطی مخازن نگهداری آثار شامل دما، رطوبت، آلودگی هوا، نور و نیز حفظ مخازن سازمان از عوامل تخریبی و بلایای طبیعی از جمله عوامل شیمیایی، فیزیکی، بیولوژیکی و انسانی نمونه‌ای از امور محوله در این اداره است.

اطلاعات تماس:

مشهد - حرم مطهر، شیخ طوسی - سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی صندوق پستی ۱۷۷

شماره تلفن ریاست سازمان: ۰۵۱۱-۲۲۱۶۵۵۵ و ۰۵۱۱-۲۲۳۲۰۰۴-۸

پست‌الکترونیکی ریاست سازمان: com.gmail@Mahzyarzhedi و org.aqlibrary@info

دورنگار: ۰۵۱۱-۲۲۲۰۸۴۵

نمابر کتابخانه مرکزی: ۰۵۱۱-۲۲۱۶۵۵۵

نمابر موزه: ۰۵۱۱-۲۲۱۶۵۵۵

نمابر امور اسناد و مطبوعات: ۰۵۱۱-۲۲۲۱۴۱۹

